

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ ТА ЕТНОЛОГІЯ

УДК 94 (477+497.5)

ВНЕСОК БІЛИХ ХОРВАТІВ У ПРОЦЕС ЕТНОГЕНЕЗУ УКРАЇНЦІВ

Микола Нагірний

Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Тернопільського національного економічного університету
Україна, 45400, Волинська обл., м. Нововолинськ, бульвар Шевченка, 29.
e-mail: mykola76@hotmail.com

Безумовно, українці належать до східного слов'янства. Однак незаперечним є той факт, що на процес формування українського етносу вплинули й іраномовні кочові племена Причорномор'я (скіфи, сармати, кіммерійці), і хозари, і кочівники князівських часів (берендеї, торки, чорні клобуки). Важливе місце у цьому переліку повинні займати племена білих хорватів.

Суспільно-політичні зміни, які відбуваються у нашій країні останніми роками, впливають не тільки на політику й економіку. Вони також висувують на перший план питання ідеології, національної ідеї, світосприйняття кожного українця та пошук ним свого місця і місця своєї країни у світі, у нинішній системі цінностей.

У цьому контексті важливим є пошук свого коріння, своїх історичних витоків. Раніше українцям нав'язували стереотип про «общерусскость» великорусів, малорусів і білорусів, згодом – про «єдину колыску» трьох братніх народів. Тепер панівною видається теза про те, що українська народність сформувалася на основі семи південноруських племен: сіверян, полян, деревлян, уличів, тиверців, волинян (бужан, дулібів) і білих хорватів. Наявність останніх у цьому переліку викликає чимало запитань, адже загальновідомо, що хорвати належать до південної гілки слов'янства.

Мета нашого дослідження – з'ясувати, чи можна вважати білих хорватів східнослов'янським (давньоукраїнським) племенем, і в якій мірі це можна робити, що визначає

наступні завдання:

– простежити виникнення та міграцію білих хорватів, з'ясувати етимологію їхнього етноніму;

– розглянути їхній суспільно-політичний розвиток на території України;

– виявити паралелі у сучасних хорватів та українців Карпат у топоніміці, гідроніміці, ономастиці, етнографії й ін.

Проблема походження й історії білих хорватів – не нова, нею почали займатися ще у XIX ст. Загалом існує обширний пласт досліджень, присвячених історії Прикарпатської Хорватії. Про неї писали чеські (П. Шафарик, Л. Нідерле), польські (Х. Ловмянський), хорватські (В. Клаїч, М. Баленовіч), українські (В. Ідзьо, Б. Тимошук, Л. Сікора, С. Пеняк), російські (О. Шахматов, В. Седов, М. Державін, В. Іванов) історики – і цей список можна продовжувати. Концептуально дослідники розходяться у виробленні спільного бачення історії білих хорватів – це й не дивно, оскільки матеріалів до їхнього вивчення, насамперед письмових, не надто багато, що дає нагоду для вироблення власних концепцій.

Ми ж спробували зосередити свою увагу на розвитку Хорватської цивілізації на Прикарпатті з наголосом на спільних рисах українців і хорватів – як у давнину, так і в сучасний період. Комплексних і синтезованих робіт такого плану з хорватського питання ще не було. Тож у цьому полягає наукова новизна й особистий внесок автора.

Те, що територію Прикарпаття у давнину

заселяли племена білих хорватів, сьогодні є фактом історично доведеним. Проте аргументованим залишається і твердження багатьох учених, що представники цього етносу не завжди були слов'янами.

Більшість дослідників схиляється до думки про іранське походження етноніма «хорвати». Так, М. Фасмер встановив, що іранська основа слова «хорват» може означати «пастух»; сама назва могла виникнути від антропоніма «Хорват» і стосуватися спочатку його роду, а згодом племені.

Найдавнішою згадкою хорватського імені вважають стелу перського царя Дарія I, де у списку іранських племен його імперії згадано народ «Харахватіш». Це назва як народу, так і сатрапії, яка обіймала частину сучасних Афганістану, Пакистану й Ірану. Внаслідок тривалих мовних процесів відбулася послідовна зміна хорватського імені: Харахватіш – Харават – Хархват – Хороход – Хорохвват – Хороат – Хорват [29].

О. Трубачев вважав, що у Передній Азії слов'яни й іранці були єдиним народом під іменем «хорвати» [9, с. 38-39].

На думку Т. Гамкрелідзе та В. Іванова, у II тис. до н.е. спостерігається відхід слов'ян від іранців. Вони розділяються на хетів і гетів, останні з яких і трансформуються у слов'ян [4, с. 34-67].

Хорватські вчені Е. Херман і Й. Кулінець стверджують, що «перші хорвати були не слов'янського, а сарматсько-аланського походження». Лише оселившись у Прикарпатті у середовищі слов'ян, вони ослов'янилися [31, с. 223].

Хорватський дослідник І. Мужіч розробив готську теорію походження хорватів, за якою серед слов'ян Прикарпаття у II-III ст. н.е. поселились готи, які вплинули на традиції та розвиток хорватів [34, с. 46-47]. Проте археологічна наука це заперечує [11, с. 30].

Існує і т. зв. «тюрська (аварська)» теорія походження хорватів, озвучена О. Кронштейнером, яка ґрунтується на термінах «жупан» та «бан», де «бан» – помічник, а «жупан» – голова. Цю термінологію ототожнюють з тюрко-башкирською спадщиною [32, с. 137-157].

Чимало дослідників відстоюють «карпатську» теорію походження даного етноніму та вважають, що хорвати – не прийшли, а авто-

хтоне населення Прикарпаття. Раніше воно було відоме під іменем карпів.

Археологічні дослідження показали, що на даній території протягом усього I тис. н.е. існував єдиний ритуал поховання, засвідчений курганами могильниками карпатського типу з погребальним обрядом трупоспалення. Район поширення культури Карпатських курганів, що належить племінному об'єднанню карпів, збігається з територією, на якій за археологічними джерелами розміщують слов'ян-хорватів [15, с. 62-63].

П. Шафарик зазначав, що давнє населення Карпат називало гори архаїчними словами: Хриб, Грби, Хрибати, які були інтерпретовані римлянами як Карп, Карпи, Карпати. Саме римляни дали латинську назву горам – «Карпати», а місцевий народ назвали карпами. Згодом візантійці позначають його як хорватів, але назву гір не змінюють [27, с. 56-58].

Якою б не була істинна версія походження хорватів, практично ні у кого не викликає сумнівів, що своє ім'я вони принесли з Азії на Дон, потім у Галичину й, у кінцевому результаті, на Балкани.

У III ст. іраномовні племена на просторах Причорномор'я починають розпадатися, що посприяло приході хорватів на береги Дністра та Збруча [29]. Звідти хорвати зробили колонізацію прилеглих областей Галичини та Волині [26, с. 48-67].

На погляд А. Майорова, хорвати приходять у Галичину саме у період Великого переселення народів [29]. Сталося це під час гунського нашествия, коли окремі хорватські загони приєдналися до армії завойовників і разом із ними дісталися Прикарпаття. Тут хорвати встановили панування над слов'янським населенням і з часом асимілювались у його середовищі, передавши частині слов'ян своє ім'я [7].

Костянтин Багрянородний подав нам територію розселення хорватів. За його свідченнями, Біла Хорватія обіймає Карпати й усе Подністров'я: «...починається ...у Причорномор'ї, межуючи там з печенігами... і включає в себе і землі Тиверського князівства» [1, с. 131-137].

Згідно висновків Б. Тимощука, окрім Карпат і верхнього Подністров'я, хорвати у V-IX ст. займали усі східні притоки Дністра від

його витоків до ріки Збруч [24, с. 5-7]. На думку С. Пеняка, стародавні хорвати проживали у Прикарпатті та регіонах верхнього Дністра і переселились частково до Закарпаття у VI-IX ст. н.е [11, с. 343].

Протягом VII ст. багато слов'янських племен вирушило у різних напрямках зі своєї прабатьківщини. Частина білих хорватів залишилася у Карпатах, але більшість прийняла запрошення Візантії обороняти її північні кордони від кочових народів і рушила на південь на Балканський півострів. Їхніми нащадками є сучасні хорвати [22, с. 31].

Міцна феодальна державність сформувалась у хорватів Прикарпаття внаслідок воєн з Аварським каганатом в ост. чв. VI ст. н.е. – на поч. VII ст. н.е. [11, с. 320].

Хорватська держава охоплювала Прикарпаття та Подністров'я, частину польських і чеських земель [1, с. 131-135]. На чолі князівства замість виборних військових вождів ставали князі, що одержували спадкову владу й опиралися на постійну військову дружину [11, с. 356].

Велика кількість знайдених візантійських та арабських монет говорить про жваву міжнародну торгівлю, внаслідок чого хорватські князі мали могутню політичну владу [8, с. 76].

Внаслідок соціально-економічного розвитку у хорватів з'являються городища, в яких концентрується політична хорватська адміністрація. Час функціонування городищ хорватів припадає в основному на VI-X ст., а їхній інтенсивний розвиток – на IV-VIII ст. [11, с. 287].

Головним політичним і соціально-економічним центром на території хорватів був Перемишль [11, с. 299]. Водночас український археолог О. Корчинський вважає столицею хорватів Стільсько. Це місто нараховувало 40 тисяч населення; лише дитинець займав площу 15 гектарів [19].

До IX ст. належить і перша писемна згадка про інший помітний центр – Галич. В описі подій кінця IX ст. угорський Анонім короля Бели згадує галицького князя, котрий гостинно прийняв у себе угорського вождя Альмоша, коли угри переходили у Панонію [11, с. 356].

У X ст. землі Подністровської Хорватії попадають спочатку під господарсько-

економічний, а згодом під політичний вплив Києва.

Про перші контакти білих хорватів і династії Рюриковичів, яка утвердилася у Києві 882 р., автор «Повісті минулих літ» згадує під 907 роком: «Пішов Олег на Греків... Узяв він множество варягів, і словен, і чуді, ... і хорватів...» [18].

Хорвати брали участь у воєнних кампаніях Олега проти Візантії (907 і 911 рр.), однак у війнах Ігоря проти греків (941 і 944 рр.) серед переліку племен і народів, що були у складі київського війська, ми їх не знаходимо. Можливо, на той час залежність білих хорватів від київських Рюриковичів була номінальною або її взагалі не існувало.

В останнє у «Повісті минулих літ» хорвати згадуються під 993 р. (хоча окремі автори схильні вважати такою датою 992 р. [21, с. 87]). Інформацію подано лаконічно: «Пішов Володимир на Хорватів» [18] – тобто, йдеться про війну офіційного Києва та Білої Хорватії. У час війни на Русь, як союзники хорватів, напали печеніги [11, с. 648]. Також союзниками Хорватії у цій війні виступили поляки. Проте князь Володимир переміг і Хорватське князівство було включене до складу Русі [16, с. 24-26].

Однак залишок Хорватської держави зберігся у вигляді Перемишльського, а згодом – Галицького князівства [11, с. 300, 403]. На думку В. Ключевського, підкорені хорвати не змінили суспільно-державних звичаїв, а руські князі, які правили Галичиною, залежали від стародавнього укладу хорватського суспільства [14, с. 106-107].

Можемо припустити, що місцева знать зуміла зберегти свій вплив, перетворившись на галицьке боярство. Загальновідомо, що місцеві бояри були найбільш непокірними до князів з-поміж усіх українських князівств.

Увійшовши до складу Київської імперії, русини-горяни продовжили творити українську історію. А нащадками білих хорватів на наших західних теренах є сьгоднішні лемки, бойки, гуцули та закарпатці [2].

Про близькість хорватів Українського Прикарпаття та Далмації говорить тотожність матеріальних культур, зокрема, поховальний обряд (трупоспалення), культурні та фольклорні традиції, тотожність яких чітко фіксується археологічною та лінгвістичною

наукою [30, с. 252-253].

Попри значну територіальну відособленість, хорвати та прикарпатські українці і дотепер мають чимало спільного.

Хорватські антропологи зауважили, що у Хорватії та Галичині існує специфічна раса – савідна (від річки Сава у Хорватії). Ця раса майже ідентична динарській, але характеризується світлими комплекціями (очі, волосся, шкіра – на відміну від темних динарських). Савіди особливої концентрації сягають у Хорватії, північній Боснії та Галичині, що свідчить про спільне коріння хорватів і галичан [29].

Припускають, що хорватська мова у XII ст. була офіційною в Галичині, оскільки нею 1144 р. було написане Галицьке Євангеліє [11, с. 563]. Це дозволяє припустити, що ще у XII ст. далматійські та галицькі хорвати були єдиним етносом [10, с. 92-93].

Таку гіпотезу підтверджує й угорське джерело XII ст., за яким «народ, що зараз в Галичині називається Русія-албі, раніше називався Хорватос-албі, хорватський народ». Угорські королі мотивували бажання приєднати Галичину до угорської корони тим, що вони нібито хочуть возз'єднати другу частину хорватського народу до першої, яка підпорядкована угорській короні у Далмації [11, с. 296, 325-326].

Хорватський слід також містить «Слово о полку Ігоревім». О. Гонсорський вважав, що пам'ятка написана карпатською мовою із сильним впливом галицького культурно-князівського поетичного центру. І. Сребрянський зазначав, що вся лексика «Слова» – старогалицька і належить хорватам; її автор – теж галичанин, який ще у XII ст. добре знав її стародавню історію [11, с. 563].

Можна припустити, що з часом хорвати у Галичині, підпавши під загальнооруський культурний вплив, набрали рис загальнооруської (української) народності [11, с. 632].

Предки південних слов'ян у Карпатах до свого виселення на Балкани були безпосередніми сусідами сучасних прикарпатських українців, а, отже, формували сучасну українську мовну спорідненість.

Серед слов'ян тільки хорвати й українці у своїх мовах мають *ікання*, тобто старослов'янське «Ъ» перейшло в українській мові

та в ікавських говірках хорватської не у загальнослов'янське «є» чи «е», а в «і»: свіча = *sviča*, діва = *diva*, вітер = *vitar*. Цю фонетичну зміну лінгвісти вважають характерною для іранських, а не слов'янських мов. Хорватська (кайкавське наріччя) й українська мови утворюють зменшувальні форми у типово іранський спосіб – через додавання суфіксів -ек, -ак, -ук, -ик (-ік) [29].

В українській і хорватській мовах є чимало тотожних слів: ватра, хижа, зять, стрий, вуйко, кут, торба, леміш та інші.

В окремих районах Хорватії на означення подяки і досі вживають близьке галичанам слово «декую» (з наголосом на другому складі) [28].

У відмінюванні іменників збережена II праслов'янська палаталізація (укр. муХа ~ муСі, хорв. муНа ~ муSi). У першій особі множини загальне для всіх дієслів закінчення -мо («знаємо, пишемо») має паралелі у білоруській, сербській, хорватській і верхньолужицькій мовах [25].

У галицьких говірках у дієсловах III форми однини, як правило, відсутній суфікс -ть: літературне *говорить, робить*, галицьке *говоре, робе*. Це наближує галицький варіант мови до хорватських зразків, в яких суфікс -ть повністю відсутній.

Серед галицизмів збереглися такі звороти: «мисмо пішли», «висте зробили» тощо. Це пряма аналогія з підметом і присудком «я є» відповідно до хорватської I (*mismo*) та II (*viste*) форми множини.

Окрім того, у вимові галицьких діалектів української мови ненаголошений звук «И» завжди наближений до «Е»: «седіле на ганку», «вода з кренеці», – що безумовно зближує цей варіант мови з хорватською, оскільки у ній звук «И» взагалі відсутній.

Такі слова, як *вуйко, стрийко, швагро*, що позначають родинні зв'язки, поширенні у карпатському регіоні України та майже не зустрічаються на решті території. У той же час хорватська мова має практично ідентичні відповідники: *juak, strik, šogor*.

На думку Г. Півторака, на основі діалекту хорватів сформувалися закарпатський і бойківський говори української мови [21, с. 87].

Численні хорватські топоніми ідентичні з українськими, зокрема з галицькими [19]. Існує чимало топонімів виразно іранського

походження, спільних для Хорватії та Галичини: Дора, Самбір, Бистриця, Ямниця й ін.

Антропонім «Маджак» зустрічається у Галичині та належить до числа антропонімів бойківського походження. Етимологія даного антропоніму може бути виведена із хорватської мови, від іменника «мадеж», який має значення «вроджена пігментна пляма» [13, с. 81].

Назва «Галичина» теж може бути хорватською. Біля Галича є Галчина могила, а одним з племен хорватів були галчі. Хорватський історик В. Клаіч наголошував, що Перемишль, Бужеськ, Велинь (Волинь), Червен, Плісненськ і Радече – це міста білих хорватів [29].

Архаїчні слов'янські топоніми Карпатських гір (Брда, Вда, Гвда, Вкра, Скрва, Бльг, Попрад, Гор та ін.) характерні для хорватської мови, якій притаманна концентрація приголосних [11, с. 313, 615].

З хорватами у Галичині також слід пов'язувати населені пункти Хоров'ятка, Хорбач, Хринечівка, Храбач [17, с. 123-126].

Впадає в очі і подібність назв водойм у сучасній Хорватії та українських Карпатах: верхньодністерська річка Барбара і притока Сави Barbara; потік Шандровець в Україні та річка Šandrovac у Хорватії, Сян у Галичині та Сана у Хорватії [3].

Спільні паралелі із хорватами маємо також в ономастиці. Так, прізвища «Лютич», «Балич», «Лимич», «Українчик» зустрічаються у Галичині та Хорватії та є досить поширеними [12, с. 135]. В архівних документах сіл Лікоть і Дидьово (Львівська область), знаходимо багато інших хорватських прізвищ: Драбин, Славич, Галич, Дибач, Боруга, Мулик, Халик [33]. Є і такі, що безпосередньо пов'язані з цим слов'янським етнонімом: Хорват, Горват, Гаргат, Гарват.

Існування східно-хорватського етносу у Галичині навіть у XII-XIII століттях можна припускати згідно прізвищ основних боярських родів: Молибожич, Єльнич, Судич, Халдієвич, Щепанович, Кормильчич і багато інших, виявлених у Галицько-Волинському літописі [23, с. 2-10].

Під час міграції у Панонію угри застали у Карпатах слов'ян-хорватів, про що можуть свідчити прізвища: Карпач, Хорбич, Хрибич, Хрипович, Хрибович, Грибович, Корпич та

ін. Такі прізвища у населення Українських Карпат відомі і сьогодні [15, с. 21-49].

Документально відомі з XII ст. перші герби Хорватії, як правило, містили на червоному чи синьому фоні золоту зірку над срібним місяцем. Аналогічні герби (з XIV ст.) мали представники галицько-руської шляхти у Польщі. Подібність у гербах була притаманна і містам. Зокрема, емблеми із використанням зірок і півмісяця мали та мають Тербовля, Підгайці, Калуш, Дубно, Тернопіль, Сенява й інші, – тобто райони південно-східної Польщі, Галичини та частини Волині, де могли осісти хорватські роди (наприклад, хорвати коло Дубна) [6].

Спільні риси є й у символіці, зокрема, веселки. І. Франко писав, що «народ уявляє собі райдугу, як якусь істоту, що випиває воду із джерел». У хорватів побутує прокляття: «Щоб тебе райдуга всосала!». Аналогічні уявлення поширилися по Бойківщині у вигляді народної фраземи «веселка воду п'є» [13, с. 119-120].

Українська культура Прикарпаття сформувалася на традиціях племен білих хорватів. Наприклад, традиційне вбрання місцевих селянок бере початок ще від одягу VIII ст. і майже у незмінному вигляді дійшло аж до XX ст. Те ж саме стосується чоловічого вбрання X ст. [20].

Хорватський дослідник В. Баленовіч наголошував на ідентичності орнаментів вишивки славонських хорватів і рівнинних галичан, а також хорватів Загор'я та галицьких гуцулів [29].

Навіть після кількох віків християнізації як і для хорватів, так і для галичан, суттєвою компонентою релігійності було певне дуалістичне розуміння світобудови духовного світу. Бог і Чорт у свідомості пересічного хорвата та галичанина приблизно однаково сильні. Священик і ворожка користувалися однаковою повагою та сприймалися як представники рівнозначних сил [29].

Добре відомий Збруцький (Збручанський) ідол з язичницького пантеону дослідниками теж відноситься до ареалу хорватської релігійної культури [24, с. 5-7].

Таким чином, наведений матеріал дозволяє припустити, що прикарпатські хорвати викристалізувалися з конгломерату низки етносів – як мігрантів зі сходу, так і автохто-

нів західноукраїнських земель. У VI-VII ст. більша частина хорватів переселилася на Балкани, однак ті, хто залишилися, продовжили розвивати державотворчі традиції на Прикарпатті. Після приєднання Білої Хорватії до Русі місцева знать зуміла зберегти свій вплив, перетворившись на галицьке боярство.

Увійшовши до складу Київської імперії, горяни продовжили творити українську історію. А нащадками білих хорватів на наших західних теренах є сьогоднішні лемки, бойки, гуцули та закарпатці.

Українська культура Прикарпаття сформувалася на культурних традиціях білих хорватів. Їхні предки у Прикарпатському регіоні до свого виселення на Балкани були безпосередніми сусідами праукраїнців, а, отже, формували сучасну українську мовну спадкованість.

Українці та хорвати дотепер мають чимало спільного – у мові, культурі, топонімах, гідронімах тощо. Розглянуті спільні риси двох народів дозволяють стверджувати, що Біла Хорватія є важливою та невід’ємною складовою історії як українців, так і хорватів.

Український літератор Дмитро Павличко заявив про свою одночасну причетність до трьох народів: «Я – білий хорват, русин та українець» [5, с. 22]. Цим він виразно показує близькість доль хорватів та українців Карпатського регіону.

Загалом численні паралелі між хорватами та галицькими українцями – як у давнину, так і сьогодні – свідчать про те, що літописні білі хорвати Прикарпаття нікуди не зникли, а інтегрувались у загальноукраїнський етнопростір, зберігаючи при цьому неповторність свого регіонального колориту.

Вивчення спільних коренів хорватів та українців, їхньої історії, культури, традицій, релігійного світобачення у контексті з’ясування етногенезу Галичини є предметом подальших досліджень.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Багрянородный К. Об управлении империей / Константин Багрянородный. – М., 1989. – 496 с.
2. Біла (Велика) Хорватія – проукраїнське державне утворення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spadok.org.ua/bila-chorvatiya/bila-velyuka-chorvatiya-praukrayinske-derzhavne-utvorennya>
3. Вербич С. Гідронімія басейну верхнього Дністра /

Святослав Вербич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reftrend.ru/800975.html> – Назва з екрану.

4. Гамкрелідзе Т.В. Индоевропейский язык и индоевропейцы / Тамаз Гамкрелідзе, Вячеслав Иванов. – Тбилиси, 1984. – Т. II. – 1049 с.
5. Гралюк Б. Хорватсько-українські взаємини від археології, міфології, етнографії до топонімії й мови / Борис Гралюк // Нова думка. – 1999. – № 108. – С. 21-22.
6. Гуцуляк О.Б. Королівство Священних Вершин (Scando-Slavica у Верхньому Подністров’ї) / О.Б. Гуцуляк, П.П. Дрогомирецький, Б.П. Томенчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svevlad.org.rs/bajoslovlje/konferencija/guculjak.html>
7. Драбчук І. Походження прикарпатських хорватів / Іван Драбчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://galslovo.if.ua/index_old.php?st=950
8. Древняя Русь. Город. Замок. Село [отв. редактор Б.А. Колчин, гл. ред. Б.А. Рыбаков]. – М.: Наука, 1985. – 431 с.
9. Этнографическое обозрение (Москва). – 1993. – № 4. – С. 38-39.
10. Исаевич Я.Д. Культура Галицко-Волынской Руси / Ярослав Исаевич // Вопросы истории (Москва). – 1973. – № 1. – С. 92-93.
11. Ідзьо В. Галицьке Королівство: найвище державне сходження Карпато-Дністровської цивілізації / Віктор Ідзьо. – Івано-Франківськ: «Сімик», 2015. – 887 с.
12. Кириї В. Давня Русь – неоміфи та реалії / Віктор Кириї, Любомир Сікора. – Дрогобич, 2010. – 280 с.
13. Кириї В. Етногенеза субетносу бойків у контексті етнокультурних реалій давньої історії Європи / Віктор Кириї, Любомир Сікора. – Дрогобич, 2010. – 200 с.
14. Ключевский В.О. Курс русской истории / Василий Ключевский. – М., 1937. – Т. I. – 625 с.
15. Кобычев В.П. В поисках прародины славян / Вениамин Кобычев. – М., 1973. – 168 с.
16. Корольок В.Д. Западные славяне и Киевская Русь в IX-XII веках / Владимир Корольок. – М., 1964. – 260 с.
17. Крип’якевич І.П. Галицько-Волинське князівство / Іван Крип’якевич. – К., 1984. – 176 с.
18. Літопис руський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/litop.htm>
19. На Львівщині знайшли столицю Білої Хорватії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://anthrohistory.ipb.su/lofiversion/index.php/t302.html>
20. Півторак Г. Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов / Григорій Півторак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/pivtorak/piv.htm>
21. Півторак Г. Українці:звідки ми і наша мова / Григорій Півторак. – К.: Наукова думка, 1993. – 200 с.
22. Магочій П.-Р. Народ нізвідки / Павло-Роберт Магочій. – Ужгород, 2006 – 120 с.
23. Руський Літопис [пер. Л. Махновця]. – К.: Дніпро, 1989. – 591 с.
24. Тимошук Б.А. Восточнославянская община VI-X веков н.э. / Борис Тимошук. – М., 1990. – 188 с.
25. Тищенко К. Правда про походження українців / Костянтин Тищенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/1112178>
26. Трубочев О.Н. Ранние славянские этнонимы – свидетели миграции славян / Олег Трубочев // Вопросы языкознания (Москва). – 1974. – № 6. – С. 48-67.
27. Трубочев О.Н. Славяне и Карпаты / Олег Трубочев // Симпозиум по проблемам карпатского языкознания, (24-26 апреля 1973 г.): тезисы докл. и сообщ. / редкол. С.Б. Бернштейн [и др.]; АН СССР, Институт славяноведения и балканистики. – М.: Наука, 1973. – 67 с.
28. Хорватський слід [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stopchativ.kosiv.net/selo/31-khorvatskiy-slid.html>

29. Явір Іскра Б. Хорватське питання: до проблематики слов'янських племінних союзів на території Галичини / Борис Явір Іскра [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/20667>

30. Batović Š. Tragovi ilirske kulturne baštine u narodnoj kulturi našeg primorskog područja / Š. Batović, O. Oštrić. – Mostar, 1968. – 282 s.

31. Goldštein I. O etnogenezi Hrvata u ranom srednjem vijeku / Ivo Goldštein // Migracijske teme. – Zagreb, 1989. –

Br. 2-3. – S. 221-228.

32. Kronsteiner O. Gabes unter den Alpensneen eine kroatische Gruppe / O. Kronsteiner // Witner slavischen. – Jahrbuch, 1978. – № 24. – S. 137-157.

33. Leksik prezimena Socijalistické Republike Hrvatske / [Valentin Putanec; Petar Šimunović]. – Zagreb: Institut za jezik, 1976. – 772 s.

34. Mužić I. Podrijetlo Hrvata / Ivan Mužić. – Zagreb, 1989. – 273 s.

Нагірний Микола Внесок білих хорватів у процес етногенезу українців

У статті розглянуто виникнення та міграцію білих хорватів, зроблено спробу з'ясувати етимологію їхнього етноніму. Простежено їхній суспільно-політичний розвиток на території України. Проаналізовано паралелі у сучасних хорватів та українців Карпат у топоніміці, гідроніміці, ономастиці, етнографії й ін. На підставі лінгвістичного, етнографічного й іншого матеріалу висловлено припущення про тотожність білих хорватів і населення Українського Прикарпаття.

Ключові слова: хорвати, Карпати, етногенез, українці, міграція

Нагірний Николай Вклад белых хорватов в процесс этногенеза украинцев

В статье рассмотрены возникновение и миграция белых хорватов, сделана попытка выяснить этимологию их этнонима. Отслежено их общественно-политическое развитие на территории Украины. Проанализированы параллели у современных хорватов и украинцев Карпат в топонимике, гидронимике, ономастике, этнографии и др. На основании лингвистического, этнографического и другого материала высказано предположение о тождестве белых хорватов и населения Украинского Прикарпатья.

Ключевые слова: хорваты, Карпаты, этногенез, украинцы, миграция

Nahirnyj Mykola The Contribution of the White Croats in a process of ethnogenesis of Ukrainians

The article deals with the origin and migration of White Croats. An attempt to find the etymology of their ethnonym is made. Nowadays there is no certainty about the precise process of ethnogenesis of Croats. The existing hypotheses sometimes are completely opposite in meaning. However, one could argue that the Carpathian Croats crystallized from a conglomerate of a number of ethnic groups – a migrants from the east and an autochthons of Western Ukraine.

Most researchers are inclined to think about the Iranian origin of the ethnonym «Croats», as evidenced by the toponymic and linguistic arguments. The Carpathian (autochthonous) theory is a quite common, according to which the Croats got their name in the Western Ukraine. Also other theories are presented: Gothic, Turkic, Sarmatian-Alanian etc.

The social and political development of the Croatian tribes in Ukraine are shown. A strong feudal Croatian state was formed as a result of wars between the Croats and Avar khanate in the last quarter of the VI century and on the beginning of the VII century.

Many found Byzantine and Arabian coins in Halychyna are explained by international trade between these regions and Carpathian area. Due to the development of trade relations in the Croats appear the settlements, in which the Croatian political administration is concentrated. The major administrative centers of White Croatia were Przemysl, Stilsko and Galich.

In the tenth century the Carpathian Croatia has appeared under economic (and later under the political) influence of Kievan Rus'. The remains of the Croatian State saved in the Carpathian region as Peremyslian and later (from 1141) – as Galician principality. The local nobility has saved own influence, becoming the Galician «boyarstvo» (nobility). Becoming as a part of Kievan Empire, the Croats continued to create Ukrainian history.

The parallels between the Croats and the Ukrainians of the Carpathians in toponymic, linguistic, ethnographic and others features are analyzed in the article. Ukrainian culture of the Carpathian region formed on the cultural traditions of the White Croats. The ancestors of the South Slavs in the Carpathian region were immediate neighbours of the modern Carpathian Ukrainians and thus formed the modern Ukrainian language affinity. Maybe the Croatian language was the official in Galicia until the twelfth century because the Galician Gospel was written in 1144 by this language. Croatian influence also contains «the Word about Igor's regiment» («Slovo o polku Ihorevim»). The assumption is suggested about the identity of the White Croats and the population of the Ukrainians in the Carpathians on the basis of linguistic, ethnographic and other materials.

In general, many parallels between the Croats and the Ukrainian Galicians – in ancient times and today – indicate that the White Carpathian Croats have not disappeared, but were integrated into Ukrainian nation (in particular its west part) while maintaining the uniqueness of its regional character. The descendants of the White Croats on our western territories is today's Lemkos, Boykos, Hutsuls and Transcarpathians. White Croatia is an important and integral part of the history of the Ukrainians and the Croats.

Keywords: Croats, Carpathians, ethnogenesis, Ukrainians, migration

Рецензенти:

Казьмирчук Г.Д., д.і.н., професор

Кривошея Ір.І., д.і.н., професор